

LUAREA MĂSURILOR ASIGURĂTORII ÎN CAMERA PRELIMINARĂ¹

Conf. univ. dr. Ioan Gârbuleț²

Rezumat

Măsurile asigurătorii sunt reglementate în mod expres de Codul de procedură penală, acestea putând fi luate în vederea reparării pagubelor cauzate prin infracțiune, a confiscării speciale, a confiscării extinse, a executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare.

Scopul măsurilor asigurătorii, în cazul infracțiunilor de evaziune fiscală, este acela al reparării pagubei produse prin infracțiune, iar pentru a putea fi dispusă o astfel de măsură este necesar ca în cauză să existe o constituire legală de parte civilă în cadrul procesului penal, chiar dacă sunt excluse de la dosarul cauzei o serie de probe în camera preliminară.

Legiuitorul a impus obligativitatea instituirii măsurii asigurătorii în cazul săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală, normă legală care are statutul de normă specială față de dispozițiile Codului de procedură penală, care prevăd analizarea „în concreto” a necesității și oportunității instituirii măsurii asigurătorii, urmând a se aplica așadar prioritar, fără a mai fi necesar ca judecătorul să efectueze o analiză a acestor condiții.

În situația în care prejudiciul a fost achitat în totalitate în cursul urmăririi penale, iar procurorul a constatat acest lucru prin rechizitoriu, măsurile asigurătorii nu mai pot fi instituite, pentru că, raportat la infracțiunea comisă procurorul, prin actul de sesizare al instanței, a reținut că prejudiciul a fost acoperit integral.

Invocarea de către alți inculpați, în afara termenului legal, a omisiunii judecătorului de pronunțare cu privire la luarea măsurilor asigurătorii față de alți inculpați nu poate fi primită, având în vedere că prin aceasta nu numai că s-ar depăși limitele investiției instanței superioare dar s-ar aduce o atingere gravă și instituției decăderii.

¹ Această temă a fost prezentată în cadrul Conferinței naționale cu participare internațională cu tema „Perspectiva științelor penale în spațiul dobrogean”, organizată de Facultatea de Drept și Științe Administrative din cadrul Universității Ovidius din Constanța, în perioada 26-27 Mai 2022, fiind disponibilă și pe <https://www.universuljuridic.ro/luarea-masurilor-asiguratorii-in-camera-preliminara/>.

² Universitatea „Dimitrie Cantemir” din Târgu Mureș, Facultatea de Drept.

Cuvinte-cheie: măsuri asigurătorii, cameră preliminară, evaziune fiscală, prejudiciu, inculpat, dosare asociate.

LA PRISE DES MESURES DE SÉCURITÉ DANS LA CHAMBRE PRÉLIMINAIRE

Résumé

Les mesures préventives sont expressément réglementées par le Code de procédure pénale, elles peuvent être prises en vue de réparer les dommages causés par le délit, la confiscation spéciale, la confiscation étendue, l'exécution de l'amende ou les frais de justice.

Le but des mesures préventives, en cas de délits d'évasion fiscale, est de réparer les dommages causés par le délit, et pour pouvoir ordonner une telle mesure, il est nécessaire qu'il y ait une constitution légale d'une partie civile en la procédure pénale, même si une série de preuves déposées en chambre préliminaire est exclue du dossier.

Le législateur a imposé l'obligation d'instituer la mesure conservatoire en cas de commission du délit d'évasion fiscale, une norme juridique qui a le statut de norme spéciale par rapport aux dispositions du Code de procédure pénale, qui prévoient l'analyse «in concreto» de la nécessité et de l'opportunité de mettre en place la mesure conservatoire, à appliquer donc en priorité, sans qu'il soit nécessaire que le juge procède à une analyse de ces conditions.

Dans le cas où le dommage a été entièrement payé au cours de l'enquête pénale et que le procureur l'a établi par l'acte d'accusation, les mesures de protection ne peuvent plus être appliquées, car, en ce qui concerne le délit commis, le procureur, par l'acte de notification du tribunal, a retenu que les dommages étaient entièrement couverts.

L'invocation par d'autres inculpés, hors le délai légal, de l'omission du juge de se prononcer sur la prise de mesures d'assurance à l'encontre d'autres inculpés ne peut être acceptée, étant donné que cela outrepasserait non seulement les limites de la compétence du tribunal supérieur mais porterait également gravement atteinte l'institution de la déchéance.

Mots-clés: mesures conservatoires, chambre préliminaire, fraude fiscale, préjudice, défendeur, dossiers connexes

TAKING SECURITY MEASURES IN THE PRELIMINARY CHAMBER

Abstract

The insurance measures are expressly regulated by the Code of Criminal Procedure, they can be taken in order to repair the damage caused by the crime, special confiscation, extended confiscation, the execution of the fine or legal costs.

The purpose of insurance measures, in the case of tax evasion crimes, is to repair the damage caused by the crime, and in order to be able to order such a measure, it is necessary that there is a legal constitution of a civil party in the criminal process, even if a series of evidence in the preliminary chamber is excluded from the case file.

The legislator imposed the obligation to institute the insurance measure in case of committing the crime of tax evasion, a legal norm that has the status of a special norm compared to the provisions of the Code of Criminal Procedure, which provides the concrete analysis of the necessity and opportunity of instituting insurance measures, to be applied therefore as a priority, without the need for the judge to carry out an analysis of these conditions.

In the situation where the damage was fully paid during the criminal investigation, and the prosecutor established this through the indictment, the insurance measures can no longer be instituted, because, in relation to the crime committed, the prosecutor, through the court's notification act, retained that the damage was fully covered.

The invocation by other defendants, outside the legal term, of the judge's omission to pronounce on the taking of insurance measures against other defendants cannot be accepted, given that this would not only exceed the limits of the superior court's vesting but also would seriously affect the institution of decay.

Keywords: *insurance measures, preliminary chamber, tax evasion, damage, defendant, related files*

1. Considerații generale

Măsurile asigurătorii au fost definite în literatura de specialitate ca fiind acele măsuri procesuale cu caracter real ce constau în indisponibilizarea în cursul procesului penal a bunurilor mobile sau imobile ale suspectului, inculpatului și, în anumite situații ale părții responsabile civilmente ori ale altor persoane în vederea confiscării speciale, a confiscării extinse, executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori acoperirii despăgubirilor civile³.

În Codul de procedură penală măsurile asigurătorii sunt reglementate în art. 249-256. Conform acestor texte de lege, măsurile asigurătorii pot fi luate în vederea reparării pagubelor cauzate prin infracțiune, a confiscării speciale, a confiscării extinse, a executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare.

Aceste măsuri procesuale au doar caracter asiguratoriu și nu reparatoriu, astfel că instanța de judecată trebuie să oblige, prin hotărâre judecătorească, pe inculpat sau partea responsabilă civilmente la acoperirea prejudiciului cauzat prin infracțiune⁴.

Legiuitorul a reglementat trei categorii distincte de măsuri asigurătorii și anume: sechestrul, notarea ipotecară și poprirea.

³ A se vedea, M. Olariu, C. Marin, *Drept procesual penal, Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 371.

⁴ A se vedea, I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea generală. Ediția a II-a*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 669.

Sechestrul penal propriu-zis are ca obiect indisponibilizarea bunurilor mobile, fiind măsura asiguratorie cea mai des întâlnită în practica organelor judiciare penale. Conform art. 252 alin. (1) C. pr. pen., organul care procedează la aplicarea sechestrului este obligat să identifice și să evalueze bunurile sechestrate, putând recurge, dacă este cazul, la evaluatori sau experți.

De regulă, bunurile indisponibilizate rămân în posesia persoanei căreia îi aparțin, însă, potrivit art. 252 alin. (2) C. pr. pen., urmează a fi ridicate în mod obligatoriu: bunurile perisabile, obiectele din metale sau pietre prețioase, mijloacele de plată străine, titlurile de valoare interne, obiectele de artă și de muzeu, colecțiile de valoare, precum și sumele de bani care fac obiectul sechestrului.

Notarea ipotecară reprezintă o formă specială a sechestrului, cu caracter real, aplicabilă în cazul bunurilor imobile⁵. Conform art. 253 alin. (4) C. pr. pen., pentru bunurile imobile sechestrate, procurorul, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată care a dispus instituirea sechestrului cere organului competent notarea ipotecară asupra bunurilor sechestrate, anexând copie de pe ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus sechestrul și un exemplar al procesului-verbal de sechestr.

Notarea ipotecară are ca efect indisponibilizarea bunului cu privire la care a fost dispusă măsura, procedura notării fiind reglementată de dispozițiile Legii nr. 7/1996 a cadastrului și a publicității imobiliare⁶.

Poprirea este una dintre formele speciale ale sechestrului penal, constând în indisponibilizarea sumelor de bani datorate suspectului, inculpatului sau părții responsabile civilmente⁷.

Potrivit art. 249 alin. (3)-(5) C. pr. pen., măsurile asigurătorii:

– pentru garantarea executării pedepsei amenzii se pot lua numai *asupra bunurilor suspectului sau inculpatului*;

– în vederea confiscării speciale sau confiscării extinse se pot lua *asupra bunurilor suspectului sau inculpatului ori ale altor persoane în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile ce urmează a fi confiscate*;

– în vederea reparării pagubei produse prin infracțiune și pentru garantarea executării cheltuielilor judiciare se pot lua *asupra bunurilor suspectului sau inculpatului și ale persoanei responsabile civilmente*, până la concurența valorii probabile a acestora.

Luarea măsurilor asigurătorii este în principiu facultativă și se poate dispune de procuror, în cursul urmăririi penale, de judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, din oficiu sau la cererea procurorului, în procedura de cameră preliminară ori în cursul judecății.

În anumite situații instituirea măsurilor asigurătorii este obligatorie. Spre exemplu, art. 11 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale⁸, prevede că în cazul în care s-a săvârșit o infracțiune de evaziune fiscală luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie sau art. 20 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea,

⁵ *Ibidem*, p. 679

⁶ Republicată în temeiul prevederilor art. III din Legea nr. 150/2015 pentru modificarea și completarea Legii cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996, publicată în M. Of. nr. 459 din 25 iunie 2015, dându-se textelor o nouă numerotare.

⁷ A se vedea, M. Olariu, C. Marin, *op. cit.* p. 380.

⁸ Publicată în M. Of. nr. 672 din 27 iulie 2005, cu modificările și completările ulterioare.

descoperirea și sancționarea faptelor de corupție⁹, prevede că în cazul în care s-a săvârșit o infracțiune de corupție, asimilată infracțiunilor de corupție, în legătură directă cu infracțiunile de corupție sau împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie.

Măsura se dispune de procuror prin *ordonanță*, iar de către judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată prin *încheiere motivată*.

Conform art. 250 alin. (1) C. pr. pen., împotriva măsurii asigurătorii luate de procuror sau a modului de aducere la îndeplinire a acesteia suspectul ori inculpatul sau orice altă persoană interesată poate face contestație, în termen de 3 zile de la data comunicării ordonanței de luare a măsurii sau de la data aducerii la îndeplinire a acesteia, la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond.

De asemenea, împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea unei măsuri asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară, de instanța de judecată sau de instanța de apel, inculpatul, procurorul sau orice altă persoană interesată poate face contestație, în termen de 48 de ore de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare [art. 250¹ alin. (1) C. pr. pen.].

Totodată, trebuie să precizăm faptul că potrivit art. 250² alin. (1) C. pr. pen.¹⁰, în tot cursul procesului penal, procurorul, judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, instanța de judecată verifică periodic, dar nu mai târziu de 6 luni în cursul urmăririi penale, respectiv un an în cursul judecății, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea sau menținerea măsurii asigurătorii, dispunând, după caz, menținerea, restrângerea sau extinderea măsurii dispuse, respectiv ridicarea măsurii dispuse.

Ordonanța sau încheierea de luare a măsurii asigurătorii se aduce la îndeplinire de către organele de cercetare penală, de către executorul judecătoresc sau organele fiscale, din dispoziția organului de urmărire penală sau a judecătorului de cameră preliminară ori a instanței de judecată, după caz.

Studiul nostru are ca punct de plecare o hotărâre relativ recentă a judecătorului de cameră preliminară¹¹ prin care, într-un dosar care are ca obiect, în principal, infracțiuni de evaziune fiscală, s-a admis cererea de instituire a măsurilor asigurătorii formulată de Ministerul Finanțelor Publice prin Agenția Națională de Administrare Fiscală și s-a dispus luarea măsurilor asigurătorii asupra bunurilor mobile și imobile ale inculpaților și a părților responsabile civilmente în condițiile în care același judecător a exclus din conținutul materialului probator rapoartele de constatare care au determinat stabilirea prejudiciului, precum și o serie de alte probe.

Procedând în acest mod, hotărârea judecătorului de cameră preliminară ridică următoarele **probleme de drept**: Poate fi dispusă o măsură asigurătorie în situația în care probele care dovedesc existența prejudiciului au fost excluse din materialul probator? Dacă legea prevede obligativitatea luării măsurilor asigurătorii se mai verifică condițiile generale de luare a acestora? În situația în care prejudiciul a fost achitat în totalitate în cursul urmăririi penale se mai poate dispune o măsură asigurătorie dacă

⁹ Publicată în M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000, cu modificările și completările ulterioare.

¹⁰ Acest text de lege a fost introdus în Codul de procedură penală prin Legea nr. 6/2021, publicată în M. Of. nr. 167 din 18 februarie 2021.

¹¹ Încheierea din data de 07.10.2021 a judecătorului de cameră preliminară din cadrul Tribunalului Mureș, nepublicată.

partea civilă formulează noi pretenții? Ce soluție se impune în situația în care judecătorul de cameră preliminară omite a se pronunța cu privire la luarea măsurii asigurătorii față de unii inculpați? Este subsidiară răspunderea complicelui față de autorul infracțiunii? Dacă dosarele asociate nu au fost întocmite conform dispozițiilor Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești măsura instituită este legală?

În continuare vom analiza în detaliu fiecare problemă de drept invocată, întrucât rezolvarea acestora influențează în mod direct procesul penal dar în același timp poate atrage și răspunderea disciplinară a judecătorului.

2. Poate fi dispusă o măsură asigurătorie în situația în care probele care dovedesc existența prejudiciului au fost excluse din materialul probator de către judecătorul de cameră preliminară?

Cu privire la prima problemă de drept identificată în speța supusă analizei, trebuie să avem în vedere dispozițiile art. 249 alin. (1) C. pr. pen. Astfel, conform acestui text „Procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, din oficiu sau la cererea procurorului, în procedura de cameră preliminară ori în cursul judecății, poate lua măsuri asigurătorii, prin ordonanță sau, după caz, prin încheiere motivată, pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale sau al confiscării extinse ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori a reparării pagubei produse prin infracțiune”.

Așadar, măsurile asigurătorii pot fi luate pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul:

- confiscării speciale sau al confiscării extinse;
- garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare;
- reparării pagubei produse prin infracțiune.

Cu privire la acest aspect, prin Decizia nr. 629 din 8 octombrie 2015, Curtea Constituțională¹² a constatat constituționalitatea dispozițiilor art. 249 alin. (1) C. pr. pen., arătând că „sechestrul este o măsură asigurătorie de drept penal, iar nu o sancțiune penală, care poate fi dispusă împotriva persoanelor care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală, dar nu ca o consecință a răspunderii penale, nedepinzând de gravitatea faptei săvârșite, neavând, așadar, caracter punitiv, ci eminentement preventiv” (par. 16).

Totodată, Curtea Constituțională prin Decizia nr. 894 din 17 decembrie 2015¹³, a arătat că luarea măsurilor asigurătorii nu are semnificația stabilirii vinovăției celor ce săvârșesc fapte penale, înainte ca vinovăția acestora să fie stabilită printr-o hotărâre judecătorească definitivă (par. 24); totodată, a constatat că „ingerința generată prin dispunerea sechestrului asupra bunurilor imobile și mobile ale suspectului, inculpatului, persoanei responsabile civilmente ori ale altor persoane în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile vizează drepturi fundamentale, respectiv dreptul de proprietate, este reglementată prin lege, respectiv art. 249 și urm. C. pr. pen., are ca scop legitim desfășurarea instrucției penale, fiind o măsură judiciară aplicabilă în cursul procesului penal, se impune, fiind adecvată *in abstracto* scopului legitim urmărit, este nediscrimi-

¹² Publicată în M. Of. nr. 868 din 20 noiembrie 2015.

¹³ Publicată în M. Of. nr. 168 din 4 martie 2016.

natorie și este necesară într-o societate democratică, pentru protejarea valorilor statului de drept” (par. 30).

De asemenea, Curtea Europeană a Drepturilor Omului¹⁴ a constatat că instituirea unui sechestrul asigurător „nu reprezintă o judecată asupra unei acuzații în materie penală, în sensul art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, deoarece atât stabilirea unor drepturi de creanță ale unor terți, cât și confiscarea unor bunuri sunt măsuri ce urmează a fi luate ulterior, în cadrul unor proceduri separate” (par. 17) reținând că „măsurile asigurătorii sunt o consecință a săvârșirii unei fapte penale și constau în indisponibilizarea temporară a unor bunuri mobile sau imobile prin instituirea unui sechestrul asupra lor. Până la dovedirea vinovăției în materie penală, indisponibilizarea instituită prin sechestrul nu afectează substanța dreptului avut asupra bunurilor supuse măsurii, întrucât acest lucru se poate realiza numai prin dispozitivul hotărârii care trebuie să cuprindă și cele hotărâte cu privire la măsurile asigurătorii” (par. 19).

Așadar, în principiu, în cazul infracțiunilor de evaziune fiscală, scopul măsurilor asigurătorii este acela al reparării pagubei produse prin infracțiune, iar pentru a putea fi dispusă o astfel de măsură în acest scop, este necesar ca în cauză să existe o constituire legală de parte civilă în cadrul procesului penal.

Chiar dacă sunt excluse de la dosarul cauzei o serie de probe în camera preliminară, totuși pentru luarea măsurilor asigurătorii este necesar existența unei suspiciuni rezonabile cu privire la existența faptei penale și a prejudiciului cauzat prin aceasta, astfel că o opinie contrară ar lăsa practic fără obiect instituția măsurilor asigurătorii.

Prin urmare, pentru ca organul judiciar să dispună luarea unei măsuri asigurătorii este suficient să existe o constituire legală de parte civilă, ale cărei pretenții vor fi analizate de către judecătorul fondului la momentul cercetării judecătorești, nefiind însă o condiție dovedirea efectivă a cuantumului prejudiciului, aspect care, de altfel, nici nu poate fi analizat în etapa camerei preliminare sau cu prilejul soluționării contestației împotriva soluției de instituire a măsurilor asigurătorii.

În speță, se constată că există o constituire de parte civilă în mod legal astfel că luarea măsurilor asigurătorii în această fază a procesului penal este fondată, neavând relevanță că unele probe care dovedesc întinderea prejudiciului au fost înlăturate în procedura de cameră preliminară, cuantumul exact al prejudiciului urmând a fi stabilit în cursul judecății.

Mai mult, în sensul susținerii opiniei noastre, precizăm faptul că legiuitorul a reglementat verificarea periodică a măsurilor asigurătorii, într-un termen de cel mult 6 luni în cursul urmăririi penale, respectiv un an în cursul judecății, pentru a se vedea dacă mai subzistă temeiurile care au determinat luarea sau menținerea măsurii asigurătorii, dispunând, după caz, menținerea, restrângerea sau extinderea măsurii dispuse, respectiv ridicarea măsurii dispuse.

3. Dacă legea prevede obligativitatea luării măsurilor asigurătorii se mai verifică condițiile generale de luare a acestora?

Cu privire la cea de-a doua problemă de drept identificată în speța supusă analizei, trebuie să precizăm faptul că, în anumite situații, legea prevede obligativitatea instituirii

¹⁴ Cauza *Mohammad Yassin Dogmoch împotriva Germaniei*, (Decizia din 18 septembrie 2006).

măsurilor asigurătorii, astfel că în această situație se pune întrebarea dacă judecătorul de cameră preliminară trebuie să analizeze necesitatea și oportunitatea instituirii acestor măsuri, așa cum prevăd dispozițiile art. 249 C. pr. pen.

Astfel, art. 11 din Legea nr. 241/2005 privind evaziunea fiscală¹⁵, prevede în mod expres că în cazul în care s-a săvârșit o infracțiune prevăzută de prezenta lege, luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie. Dispoziții asemănătoare sunt cuprinse și în art. 32 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării terorismului¹⁶ și art. 20 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție¹⁷.

Cu privire la acest aspect, trebuie să menționăm faptul că prin Decizia nr. 303 din 9 iunie 2020, Curtea Constituțională¹⁸ a constat că, în contextul analizat, noțiunea de „infracțiune” este folosită de legiuitor în sens larg, prin aceasta înțelegându-se „faptă prevăzută de legea penală”. Acest din urmă sens rezultă, în mod direct, din natura și modalitatea de reglementare a măsurilor asigurătorii, care, potrivit art. 249 și urm. C. pr. pen., sunt măsuri ce pot fi dispuse de organele judiciare pe parcursul procesului penal, anterior pronunțării unei hotărâri judecătorești de condamnare. Așa fiind, dispozițiile art. 11 din Legea nr. 241/2005 nu pot avea în vedere decât constatarea de către organele judiciare a săvârșirii unei fapte dintre cele incriminate prin actul normativ anterior menționat, anterior pronunțării unei hotărâri de condamnare. Prin urmare, sintagma „s-a săvârșit o infracțiune” din cuprinsul textului criticat este clară, precisă și previzibilă, întrunind exigențele impuse de principiul legalității incriminării, astfel cum acesta este reglementat la art. 23 alin. (12) din Constituție.

Mai mult, prin Decizia nr. 19/2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii¹⁹, a stabilit că atunci când se instituie măsuri asigurătorii în procesul penal nu este necesar să se indice sau să se dovedească ori să se individualizeze bunurile asupra cărora se înființează măsura asigurătorie.

Așadar, se constată că legiuitorul a impus obligativitatea instituirii măsurii asigurătorii în cazul săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală, normă legală care, de altfel, are statutul de normă specială față de dispozițiile Codului de procedură penală, care prevăd analizarea *in concreto* a necesității și oportunității instituirii măsurii asigurătorii, urmând a se aplica așadar prioritar, fără a mai fi necesar ca judecătorul să efectueze o analiză a acestor condiții.

Este real faptul că instituirea măsurii asigurătorii constituie o ingerință adusă dreptului de proprietate și libertății individuale a inculpatului, însă în anumite situații, interesul general primează asupra interesului personal, în acest caz fiind instituit prin

¹⁵ Publicată în M. Of. nr. 672 din 27 iulie 2005, cu modificările și completările ulterioare.

¹⁶ Republicată în temeiul art. IV din O.U.G. nr. 53/2008 privind modificarea și completarea Legii nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism, publicată în M. Of. nr. 333 din 30 aprilie 2008, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 238/2011, publicată în M. Of. nr. 861 din 7 decembrie 2011, dându-se textelor o nouă numerotare.

¹⁷ Publicată în M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000, cu modificările și completările ulterioare.

¹⁸ Publicată în M. Of. nr. 1013 din 30 octombrie 2020.

¹⁹ Publicată în M. Of. nr. 953 din 04 decembrie 2017.

lege, interesul general în speță reprezentându-l necesitatea recuperării integrale a prejudiciului cauzat bugetului de stat.

4. În situația în care prejudiciul a fost achitat în totalitate în cursul urmăririi penale se mai poate dispune o măsură asigurătorie dacă partea civilă formulează noi pretenții?

Cu privire la cea de-a treia problemă de drept identificată în speța supusă analizei, trebuie să precizăm faptul că, așa cum arătam mai sus, măsurile asigurătorii pot fi luate pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul reparării pagubei produse prin infracțiune.

Prin urmare, măsurile asigurătorii se pot institui în situația în care infracțiunea comisă a produs un prejudiciu în sarcina unei persoane.

Așadar, răspunsul cu privire la această întrebare trebuie nuanțat, respectiv dacă a fost achitat în totalitate sau doar parțial în cursul urmăririi penale.

În situația în care prejudiciul a fost achitat în totalitate în cursul urmăririi penale, iar procurorul a constatat acest lucru prin rechizitoriu, apreciem că măsurile asigurătorii nu mai pot fi instituite, pentru că, raportat la infracțiunea comisă procurorul, prin actul de sesizare al instanței, a reținut că prejudiciul a fost acoperit integral.

Faptul că ulterior, în camera preliminară, partea civilă formulează noi pretenții civile sau și le majorează, apreciem că în niciuna din aceste situații nu se impune instituirea măsurilor asigurătorii întrucât procurorul, raportat la infracțiunea reținută în sarcina inculpatului, a constatat achitarea integrală a prejudiciului, pretențiile ulterioare formulate de către partea civilă urmând să fie analizate în condiții de contradictorialitate cu prilejul judecării cauzei pe fond.

Numai în situația în care prejudiciul a fost achitat doar parțial măsurile asigurătorii se vor institui până la concurența prejudiciului neachitat, iar nu asupra întregului prejudiciu cauzat părții civile.

În speță, în mod greșit judecătorul de cameră preliminară a instituit măsuri asigurătorii în situația în care procurorul a constatat prin rechizitoriul că prejudiciul cauzat bugetului de stat a fost achitat în întregime, precum și în situațiile în care prejudiciul a fost achitat parțial, într-o astfel de situație măsurile asigurătorii putând fi instituite doar până la concurența sumei rămasă neacoperită și nu cu privire la totalitatea pretențiilor solicitate.

5. Asupra creanțelor fiscale accesorii se pot institui măsuri asigurătorii?

Referitor la cea de-a patra problemă de drept identificată în speța supusă analizei, trebuie să menționăm faptul că potrivit art. 1 pct. 12 C. pr. fisc., prin creanță fiscală accesorie se înțelege dreptul statului la perceperea dobânzilor, penalităților sau majorărilor aferente unor creanțe fiscale principale, precum și dreptul contribuabilului de a primi dobânzi, în condițiile legii.

Având în vedere că potrivit Codul de procedură fiscală creanța fiscală constituie dreptul statului la încasarea oricărei sume care se cuvine bugetului general consolidat, reprezentând creanța fiscală principală și creanța fiscală accesorie, în situația în care prin infracțiune se cauzează un prejudiciu bugetului de stat, instituirea măsurilor asigurătorii se poate face și pentru plata creanțelor fiscale accesorii, întrucât, așa cum

arătam mai sus, prejudiciul este constituit din creanța fiscală principală și creanța fiscală accesorie.

Așadar, dacă se achită doar prejudiciul cauzat, fără plata dobânzilor, penalităților etc. instituirea măsurilor asigurătorii până la concurența accesoriilor creanței este admisibilă.

6. Ce soluție se impune în situația în care judecătorul de cameră preliminară omite a se pronunța cu privire la luarea măsurii asigurătorii față de unii inculpați?

Cu privire la cea de-a cincea problemă de drept identificată în speța supusă analizei, arătăm faptul că în situația în care judecătorul de cameră preliminară omite să se pronunțe cu privire la luarea măsurilor asigurătorii cu privire la unii inculpați, această omisiune poate constitui un caz de nulitate relativă a hotărârii judecătorești, întrucât nu este o situație prevăzută expres de art. 281 C. pr. pen., care reglementează nulitatea absolută.

Drept urmare, spre deosebire de nulitatea absolută, unde vătămarea e prezumată în mod absolut, nefiind necesară dovedirea acesteia, în cazul nulității relative, o posibilă vătămare a intereselor procesuale trebuie invocată în mod expres de către partea ale cărei interese au fost prejudiciate prin actul anulabil.

În situația în care partea interesată nu invocă nulitatea hotărârii în termenul prevăzut de lege, potrivit art. 285 alin. (5) C. pr. pen. nulitatea relativă se acoperă.

Invocarea ulterioară de către alți inculpați, în afara termenului legal, a omisiunii judecătorului de pronunțare cu privire la luarea măsurilor asigurătorii față de unii inculpați nu poate fi primită, având în vedere că prin aceasta nu numai că s-ar depăși limitele investiției instanței dar s-ar aduce o atingere gravă și instituției decăderii, sancțiune procedurală ce a intervenit în cazul analizat după expirarea termenului procedural de 48 de ore.

7. Este subsidiară răspunderea complicelui față de autor?

Cu privire la cea de-a șaptea problemă de drept identificată în speța supusă analizei, trebuie să precizăm faptul că în materia răspunderii civile delictuale (materie care guvernează și situația reparării prejudiciului cauzat prin infracțiune), răspunderea autorului și a complicilor este una solidară, iar nu una subsidiară.

Potrivit art. 1.382 C. civ., cei care răspund pentru o faptă prejudiciabilă sunt ținuți solidar la reparație față de cel prejudiciat, iar conform art. 1.383 C. civ., între cei care răspund solidar, sarcina reparației se împarte proporțional în măsura în care fiecare a participat la cauzarea prejudiciului ori potrivit cu intenția sau cu gravitatea culpei fiecăruia, dacă această participare nu poate fi stabilită. În cazul în care nici astfel nu se poate împărți sarcina reparației, fiecare va contribui în mod egal la repararea prejudiciului.

Așadar, susținerile inculpatului în speța analizată, în sensul că răspunderea complicelui ar fi subsidiară față de cea a altor inculpați care au comis fapta în calitate de autori este nefondată, având în vedere că măsurile asigurătorii s-au luat în vederea reparării prejudiciului, iar repararea prejudiciului se efectuează conform normelor referitoare la răspunderea civilă delictuală, norme care stabilesc o răspundere solidară a celor vinovați de producerea prejudiciului, și nicidecum o răspundere subsidiară.

8. Dacă dosarele asociate nu au fost întocmite conform dispozițiilor Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești măsura instituită este legală?

Referitor la ultima problemă de drept identificată în speța supusă analizei, menționăm faptul că potrivit art. 98 alin. (2) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești²⁰, în cursul procedurii camerei preliminare sau al judecării cauzei de către instanța de judecată, se înregistrează ca dosare asociate, de la momentul formulării acestora: cererile privind luarea, înlocuirea, revocarea, încetarea măsurilor preventive sau modificarea conținutului acestora, precum și verificarea periodică a măsurilor preventive; cererile privind luarea, modificarea sau ridicarea măsurilor asigurătorii; cererile referitoare la măsurile de siguranță.

Așadar, potrivit textului citat, în cazul în care se solicită luarea unei măsuri asigurătorii se întocmește un dosar asociat. Întrebarea care se ridică este următoarea: în cazul în care dosarul asociat nu este format la data înregistrării cererii ci mai târziu sau nu se formează dosar asociat, intervine nulitatea hotărârii?

În opinia noastră răspunsul la această întrebare nu poate fi decât negativ, întrucât, în primul rând, normele procesual penale nu reglementează o astfel de ipoteză, iar în al doilea rând, dispozițiile regulamentare citate mai sus sunt norme de organizare internă a instanțelor judecătorești, menite să organizeze mai bine activitatea acestora, astfel că nerespectarea acestora nu pot conduce la nulitatea unei hotărâri judecătorești în condițiile în care au fost respectate toate dispozițiile prevăzute în Codul de procedură penală și în legile speciale privind instituirea măsurilor asigurătorii.

Apreciem că în astfel de cazuri poate fi angajată doar răspunderea disciplinară a celor care nu au respectat dispozițiile regulamentare la care am făcut trimitere, bineînțeles dacă sunt îndeplinite toate condițiile privind răspunderea disciplinară.

În speța analizată, situația este puțin diferită de considerentele generale expuse mai sus, întrucât la înregistrarea cererii de luare a măsurilor asigurătorii nu s-au putut forma dosare asociate, întrucât cererea părții civile nu era clară, astfel că pe parcursul mai multor luni de zile s-a purtat o corespondență intensă cu partea civilă în acest sens, iar la momentul la care s-a pus în discuție cerea de luare a măsurilor asigurătorii judecătorul de cameră preliminară a precizat în mod expres că se vor constitui dosare asociate pentru fiecare inculpat, conform Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești.

Așadar, înregistrarea ulterioară a dosarelor asociate și necitarea în aceste dosare a inculpaților nu a fost de natură a genera o vătămare în sarcina acestora, în condițiile în care ei a fost prezenți sau reprezentanți, iar avocații lor au pus concluzii cu privire la cererea de luare a măsurilor asigurătorii în dosarul inițial.

Altfel spus, chiar dacă inculpatul nu a fost efectiv citat în dosarul asociat, nu se poate afirma că acestuia i-ar fi fost încălcat dreptul la un proces echitabil, din moment ce el a fost prezent, iar avocații săi și-au exprimat punctul de vedere cu privire la cererea de instituire a măsurii asigurătorii.

Într-adevăr, dacă inculpatul ar fi fost privat de dreptul de a-și expune punctul de vedere atât în dosarul asociat, cât și în dosarul inițial, s-ar fi putut produce o vătămare a

²⁰ Aprobata prin Hotărârea C.S.M. nr. 1375/17.12.2015, publicată în M. Of. nr. 970 din 28.12.2015.